

Afghanistan inifrån

Samtal med författaren och journalisten Jesper Huor om hans nyutkomna bok ”I väntan på talibanerna” i ABF-huset 7 oktober 2010.
Samtalsledare Göran Eriksson.

Nyhetsrapporteringen om Afghanistan brukar omfatta självmordsattacker, strider, beskjutna svenskar och mer eller mindre förtäckta hot. Men det är inte hela sanningen. I Afghanistan råder faktiskt fred på många håll och på ännu fler är det fråga om ett ”varken eller”. Det är varken krig eller fred. Det är lugnt men hela tiden finns en rädsla för nya stridigheter – som det så ofta är i den här typen av konflikt.

Så inledde Jesper Huor sitt anförande i ABF-huset på torsdagskvällen, just hemkommen från en intervju i Berlin, dit han flugit fram och tillbaka samma dag. Tempot är högt samtidigt som eftertanke och tålmod präglar hans verksamhet. Hans reportagebok om Afghanistan baserar sig på självständiga resor genom landet, där han vistats som stringer åt TT och samtidigt kunnat göra egna expeditioner genom landet, utan att vara nerbäddad i någon armékonvoj och utan att hänga med någon biståndsorganisation.

Huor berättade om en vän som han vunnit i Kabul, i boken kallad ”avfällingen”, en ateist och poet som han fick ett nära förhållande till. Denne man citerade Edith Södergran som han hade läst på nätet på en poesisite på persiska med översättningar av all världens litteratur, även nordisk. Att vara ateist i Afghanistan är mycket farligt, berättade Huor, man kan bli skjuten för mindre. Han hade träffat ”Avfällingen” i Barbers Gardens i Kabul, ett av de ytterst få ställen som byggts upp efter talibanerna och som är en sorts oas i staden dit man kan vallfärda på helgerna, picknicken och andas ut. De hade lyssnat på en afghanistansk popsångerska som hade tagit av sig slöjan och släppt ut håret samtidigt som hennes man ackompanjerade henne på synt och några pojkar i publiken snurrat runt som dervischer. Sånt kan man också bevittna i Kabul. Att vännen blivit ateist och inte taliban var närmast en slump. Han var på väg att skickas till en koranskola men togs i stället om hand av sin syster och hennes man, som var läkare och kommunist. Och på den vägen var det. Vännen ingick i en liten krets av ateister som kämpade en snarast hopplös kamp mot religionens makt i landet – den som där driver med profeten riskerar att mördas. Men Huor tyckte sig ändå känna igen stämningen i denna grupp från liknande sammanslutningar i förorter till Malmö och Stockholm – en liten elit av fritänkare.

Samtidigt är naturligtvis skillnaderna enorma. I Afghanistan är säkerheten ständigt på tapeten, alla talar om säkerheten och alla tänker ständigt på den. Själv hade han lärt sig att aldrig ge bestämda besked om vart han var på väg eller när han beräknades ankomma till en viss plats. Den skottsäkra västen som han hade med sig hade han dock aldrig använt – då hade han blivit utskrattad. Möjligen hade den behövts i ”heroinlandet”, alltså ett område för vallmoodling och smuggling av opium men dit släpptes han aldrig in trots långa och omständliga förhandlingar. I slutet av överläggningarna begärdes plötsligt 5000 dollar och då backade han ur.

Om talibanerna berättade han att det var en rörelse som startats 1994 av ett 40-tal personer, huvudsakligen krigsveteraner från kriget mot Sovjetunionen, i en by utanför Kandahar efter att man hade hängt en sk warlord i ett träd. Rörelsen var från början ett försök att åstadkomma lag och ordning i en kaotisk värld, att hindra plundring och skapa rättvisa. Till skillnad från landets egna domstolar fungerade talibandomstolarna, bönder som berövats sin jord kunde få den tillbaka. Så erövrade talibanerna sina första anhängare och från början fanns hopp om att denna rörelse skulle rädda landet – ett hopp som snart kom att grusas när man fick se talibanernas kvinnofientliga politik i verkligheten. Ledaren mulla Omar tros nu leva i Karachi i Pakistan och i Pakistan utbildas och försörjs också flertalet talibaner. Talibanrörelsen måste emellertid numera uppdelas i åtminstone tre olika grenar. Det är de klassiska talibanerna som har en viss makt i södra delen av landet, dels de ”islamistiska galningarna” och dels en klanbaserad grupp med rötter i det gamla Mujahedin. Vad som utspelar sig i Afghanistan är dock inte någon enkel strid

mellan olika krafter i landet utan vad som pågår är ett krig via ombud på afghanistansk mark. Först var det Sovjet och USA som slogs, nu är det Iran-Pakistan-Indien och Ryssland som kämpar om herraväldet, framför allt ärkefienderna Indien och Pakistan. Ekvationen USA mot talibanerna är alltså förenklad – Karzairegeringen får stöd av Indien medan Pakistan – som är i allians med USA – spelar under täcket med talibanerna i sin kamp mot Indien. Vad det gäller är den gamla Kashmirkonflikten som nu utkämpas på afghanistansk mark.

Hur man skall få stopp på detta är det ingen som vet men klart är att den försoningsprocess som man försökte sig på genom att erbjuda talibansoldater säker övergång till motsatta sidan har misslyckats. De fick ingenting i utbyte utom förakt och utfrysning från de egna. Jesper Huor, för sin del, menade att i det långa loppet måste kontakt tas på en mycket högre nivå och moderata ledare för talibanerna erbjudas plats i regeringen. Parallellt med att utländska trupper gradvis – men inte abrupt – lämnar landet. Deras uppgift har varit att balansera de många warlords som opererar i landet. Om de plötsligt drog sig ur skulle ett mycket farligt maktvakuum uppstå.

Afghanistans ekonomi bygger på illegal opiumhandel och korruption, sade Huor. Den amerikanska strategin mot detta är delad i två, dels ett mera långsiktigt anti-upprorsarbete som går ut på att bygga upp landet och på så sätt skapa förutsättningar för fred och demokrati, dels en anti-terroriststrategi som går ut på att jaga och döda talibanledare i Pakistan och Afghanistan, bl a med hjälp av s k drönare. Att skapa ett förtroende för amerikanerna med denna dubbla strategi är svårt för att inte säga omöjligt. De amerikanska baserna i landet är dessutom helt och hållet isolerade från omvärlden, man importerar alla varor och hela sin egen arbetskraft från Filipinerna, Indien osv, alltså folk som städar toaletter och sköter matlagningen osv. Soldaternas huvudsakliga uppgift är att skydda sig själva, det gäller även den svenska truppen. Man far runt i bepansrade konvojer – det finns t o m avlägsna byar på landet där man tror att det fortfarande är ryssarna som härjar – även om den ryska ockupationen var ännu mycket mera hänsynslös än den amerikanska, sade Huor.

För den inhemska befolkningen finns tre försörjningsmöjligheter, att odla vete, att odla opium (som är åtta gånger så lönsamt) och att ta tjänst i Isaf. På frågan om det finns några spår av de väldiga biståndsinsatser som dock kommit landet till del svarade Huor att Svenska Afghanistankommittén hade ett mycket gott renommé och att det också säkert fanns framgångsrika biståndsinsatser från andra aktörer på många håll. De första åren efter att talibanerna besegrats av USA var folk väldigt hoppfulla, men den hoppfullheten är borta nu. Och en deltagare i publiken, som själv arbetat med bistånd i Afghanistan, upplyste om att Sverige valt en annan väg än den amerikanska då man noga skiljer mellan militära insatser och bistånd. I likhet med många andra ansåg Huor att den svenska militära insatsen borde avvecklas.

En positiv sak är att det finns mycket fler flickskolor nu än tidigare. Dock, det är bara 2-3 år sedan Kabul fick el och på landsbygden saknas både el, rinnande vatten och avlopp fortfarande på de flesta håll. Medellivslängden är 44 år för bägge könen. De vägar som finns körs sönder av amerikanska stridsfordon som även ofta hellre kör ute i åkrarna med sina tanks, då det anses mindre riskfyllt, något som tas mycket illa upp av bönderna.

Det är dock inte lätt att bedriva bistånd i Afghanistan även av inhemska skäl. Huor berättade om en flicka som överlevt en bombattack där alla hennes anhöriga dog och hon själv fick ena benet avklippt – han intervjuade och fotograferade henne, artikeln publicerades i en rad landsortstidningar i Sverige och väckte stor uppmärksamhet med insamlingar som följde. Men så plötsligt så det stopp i Afghanistan. Familjen hade upptäckt att flickan låtit sig fotograferas, det var en stor skam och ingen hjälp kunde tas emot. Kontakten var nu helt bruten och förmodligen satt flickan inlåst i någon skrubbe, trodde Huor. Självt vågade han inte vidare ta i ärendet.

Fanns det någon nationalkänsla i Afghanistan? Ja, trots klyftan mellan norr och söder och den starka regionalismen så trodde han det. Afghanerna är trots allt stolta över sitt land.

Kerstin Vinterhed